

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 53

Збірник статей з актуальних наукових проблем

2024

УДК 159.9+1+37+93](063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431
Г94

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 2 від 23 вересня 2024 р.)*

Редакційна колегія:

Бондаренко В.Д., доктор філософських наук, професор, завідувач богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Глушко Т.П., доктор філософських наук, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Гончаренко К.С., кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Мелешенко Т.В., кандидат історичних наук, професор, декан історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Корицький Я.Б., голова Наукового товариства студентів та аспірантів Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, аспірант II року навчання
Осадча Л.В., кандидат філософських наук, професор, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Пихальчак О.В., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Целковський Г.А., кандидат філософських наук, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Черний Л.В., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціології та публічних комунікацій факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Stępień Joanna, Doktor nauk społecznych, Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego w Skierniewicach, Uniwersytet Warszawski

У збірнику подано наукові статті за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та суспільство: міждисциплінарні підходи та новітні дослідження» (30 серпня 2024 р.) та Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасності: міждисциплінарний підхід до глобальних викликів» (27 вересня 2024 р.), які відбулась з використанням сервіса відеоконференцій ZOOM.

У працях вчених з України та Польщі висвітлено актуальні теоретичні та прикладні проблеми психології, філософії, культурології, історії, педагогіки, а також представлено міждисциплінарні пошуки та здобутки.

Упорядники:

Русаков С.С., директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики, кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Карпенко О.А., студентка III курсу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор

Гуманітарний корпус: [Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 53. – Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2024. – 168 с.

УДК 159.9+1+37+93](063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431
ISBN 978-966-999-478-3

© Автори статей, 2024
© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024
© Видавництво ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2024

DRAHOMANOV UKRAINIAN STATE UNIVERSITY

Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy

HUMANISTIC CORPUS

Issue 53

Collection of articles on scientific contemporary problems

2024

*Recommended for publication by the Academic Council
Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy
Drahomanov Ukrainian State University
(protocol No. 2, September 25, 2024)*

Members of Scientific Board:

Bondarenko V.D., Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Head of Theology and Religious Studies of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of Drahomanov Ukrainian State University
Hlushko T.P., Doctor of Sciences in Philosophy, Professor of the Department of Philosophy of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of the Drahomanov Ukrainian State University, Deputy Director for Scientific Work and International Relations
Honcharenko K.S., PhD in Philosophy, Associate Professor, Head of the Philosophy Department of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Meleshchenko T.V., PhD in History, Professor, Dean of the Faculty of History of Drahomanov Ukrainian State University
Korytskyi Ya.B., Head of the Scientific Society of Students and Postgraduates of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, 1st year postgraduate student
Osadcha L.V., PhD in Philosophy, Professor of the Department of Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture and Cultural Studies of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Sobolevska S.O., PnD in Cultural Studies, Associate Professor of the Department of Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture and Cultural Studies of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Potylychak O.V., Doctor of Sciences in History, Professor, Head of the Department of Source Studies and Special Historical Disciplines of the Faculty of History of Drahomanov Ukrainian State University
Tselkovsky G.A., PnD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Theology and Religious Studies of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Cherni L.V., PhD in History, Associate Professor, Head of the Department of Sociology and Public Communications at Drahomanov Ukrainian State University
Stepaniuk Joanna, Doctor of Social Sciences, State University of Stefan Batory in Skierniewice, University of Warsaw

The collection contains scientific articles based on the materials of the Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Praktyczna „Nauka i społeczeństwo: podejścia interdyscyplinarne i najnowsze badania” (30 sierpnia 2024 r.) oraz Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Praktyczna „Wyzwania współczesności: interdyscyplinarne podejście do wyzwań globalnych” (27 września 2024 r.), which took place using the ZOOM video conferencing service.

Works by undergraduate, postgraduate and young scientists from Ukraine and Poland address contemporary theoretical and applied problems of psychology, philosophy, cultural studies, history and pedagogy, and present interdisciplinary research and findings.

Compiled by:

Rusakov S.S., Director of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy, PhD in Philosophy, Professor of the Department of Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture and Cultural Studies of the Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy of Drahomanov Ukrainian State University
Karpenko O.A., student III roku Ukraińskiego Uniwersytetu Państwowego im. Mychajły Drahomanowa

The author is responsible for the accuracy of the facts and correctness of citation.

Humanistic Corpus: [collection of scientific articles on contemporary problems of philosophy, cultural studies, psychology, pedagogy and history] – Issue 53-. – Kyiv: NVP Interservice Publishing House, 2024. – 168p.

ISBN 978-966-999-478-3

© Article authors, 2024
© Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine, 2024
© NVP Interservice Publishing House, 2024

6. Dumitrescu A. E. What is Metamodernism and Why Bother? Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode. 2016. URL: https://www.academia.edu/31494316/What_is_Metamodernism_and_Why_Bother_Meditations_on_Metamodernism_as_a_Period_Term_and_as_a_Mode (дата звернення: 15 вересня 2024).

7. Vermeulen T., Akker R. van den. Notes on Metamodernism. Journal and Culture. 2010. Vol. 2. P. 10-24.

ЦИФРОВА ТІЛЕСНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Целковський Геннадій Анатолійович,

*к.філос.н., доцент кафедри
богослов'я та релігієзнавства*

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

В межах дигітальних студій йде осмислення всієї сукупності феноменів, пов'язаних з цифровою реальністю, що позначає собою медіа, соціальні мережі та віртуальне середовище. Це середовище є ще одним виміром буття людства, відповідно до більш традиційних – природа та культури. Розмова про цифрову реальність як ще один вимір дозволяє говорити про відповідну присутність людини в цьому вимірі. Ця присутність полягає у тілесності як усвідомлення людиною своєї біологічності. Тіло є і природною, і культурною даністю. Природне тіло є просторовим предметом, річчю; культурне тіло та всі явища, пов'язані з ним, є складною семіотичною системою. Згідно Сінкевич, є ще соціальне тіло – результат взаємодії природного тіла з соціальним середовищем [6, с. 70].

Присутність людини в цифровому просторі потребує її тілесної репрезентації та тілесних форм взаємодії, що дозволяє ввести поняття «цифрове тіло» або «дигітальне тіло», оскільки дигітальність є модальним поняттям, без зайвих конотацій, що несе в собі поняття «цифрове». Таким чином, *метою статті є розкриття визначень поняття «дигітальне тіло» в дигітальних студіях, показати науковий вжиток та науковий потенціал цього поняття в дослідженнях соціальних мереж та цифрової реальності в цілому.*

Дисциплінарне поле аналізу поняття «дигітальне тіло» полягає у зверненні до двох дисциплін – до цифрової антропології та цифрової культурології. Цифрова антропологія вивчає людину, як мешканця цифрової реальності, в якій послуговується вже певними ustalеними нормами та практиками, та має певні уявлення, пов'язані з устроєм цього простору. В свою чергу, цифрова культурологія має своїм об'єктом вивчення власне цифрову реальність як продукт культури та таким, що є специфічним простором

творчої діяльності людини [3].

Теоретико-методологічні засади вивчення «дигітального тіла» мають постмодерністські та феноменологічні коріння в працях М. Мерло-Понті, Ж. Дельоза, Ф. Гваттарі [5]. Семіотичне розуміння тіла полягає у його знаково-символічній природі, а феноменологічне – як продукт зустрічі з людиною з власним тілом, а його атрибути, такі як хвороби, потреби, смертність, потяги стають екзистенціалами людського існування. Постмодернізм, на основі деконструкції, руйнує уявлення про тілесне як про природну даність та показує соціокультурну обумовленість уявлень та практик про тіло, а воно саме може стати тілом без тіла або тілом без органів [6, с. 111].

Феноменологічне розуміння тілесного як продукту особливого досвіду, в нашому випадку цифрового досвіду, постмодерністська деконструкція тілесного як універсального явища та знаково-символічна природа тілесного у сукупності дозволяють зробити визначення цифрового (дигітального) тіла як особливої форми присутності людини в цифровій реальності, що має наступні характеристики: 1. Має специфічний досвід, що є результатом взаємодії з цифровою реальністю; 2. Дигітальне тіло в цифровій реальності, на відміну від природи, може мати різноманітні форми втілення; 3. Тіло не просто має знаково-символічний вимір, а в цифровій реальності зводиться до знаків та символів.

Проблема «цифрового тіла» пов'язане з проблемою «цифрової свідомості» та «цифрового досвіду». Головна проблема філософії про єдність тіла та свідомості в дигітальних студіях набуває нових забарвлень, оскільки в цифровій реальності вони стануть автономними акторами. Зрозуміло, що в міфологічній та релігійній свідомості тіло та душа можуть бути автономні один від одного, але тільки з появою цифрової реальності це стало можливим і в цьому світі, тобто роз'єднання свідомості і тіла один від одного. Власне, мова йде про цифровий носій для свідомості [1].

Отже, перший варіант цифрової тілесності полягає у її принциповій можливості стати носієм для реально існуючої свідомості конкретної людини. Такі можливості розкривається в науковій фантастиці, як наприклад, в телесеріалі «Чорне дзеркало». Іншим способом конструювання дигітального тіла є цифрова копія – створення віртуальної точної копії зовнішності. Вже наявні цифрові копії Президента України В. Зеленського, а актор Брюс Вільліс дозволив використовувати свою цифрову копію в кіновиробництві. В цьому контексті виникають і морально-етичні наслідки використання діфейків.

Таким чином, дигітальне тіло є формою присутності людини в цифровій реальності, дозволяє її отримувати цифровий досвід, що є результатом взаємодії з цією цифровою реальністю, та набуває різноманітних проявів, таких як аватари, цифрові копії, цифровий носій тощо.

Список використаних джерел:

1. Leaver, Tama. Artificial culture : identity, technology and bodies / Tama Leaver. p. cm. (Routledge Research in cultural and media studies; 37)
2. Sokolova E. Smartfon kak svidetel: tekhnologicheskaya mediatsiya telesno-sensornogo

oputa' [smartphone as a Witness: technological mediation of Bodily sensory experience], Antropologicheskij forum, 2018, no. 38, pp. 147–171.

3. Towards a digital body: the virtual arm illusion / M.Slater, D. Perez-Marcos, H. Ehrsson, M. Sanches-Vives. // *Frontiers in Human Neuroscience*. 2008. №2. Art. 6.

4. Зварич І. М. Віртуальна ідентифікація сучасної людини / І. М. Зварич, Г. В. Чуйко, Я. В. Чапак. // *Psychological Journal*. Volume 7 Issue 2 (46) 2021. С. 9–24. <https://doi.org/10.31108/2018vol12iss2>

5. Мерло-Понти, М. Феноменологія сприйняття. Пер. з фр. О. Йосипенко, С. Йосипенко. К.: Український Центр духовної культури, 2001. 552 с.

6. Сінькевич О. Б. Ідентифікаційні практики масової культури: соціально-філософський аналіз : дис. докт. : 09.00.03 / Сінькевич Ольга Борисівна. Львів, 2016. 446 с.

ІСТОРІЯ HISTORY

КИЇВСЬКЕ УЧИЛИЩЕ ДЛЯ СЛІПИХ (1884-1919): АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ, ПОШУК ПІДХОДІВ ДО ОПІКИ ТА ОСВІТИ НЕЗРЯЧИХ

*Патлань Юлія Валеріївна,
провідна наукова співробітниця,
НЦНК «Музей Івана Гончара», Київ
patlan_yu@ukr.net*

Історія української тифлопедагогіки, зокрема виникнення закладів освіти та піклування про незрячих, зараз привертає до себе все більшу увагу дослідників. Про виникнення та розвиток навчального закладу для сліпих дітей у Києві писали історики тифлопедагогіки, сурдопедагогіки, опіки, спеціальної освіти С.В. Федоренко, О.В. Кравченко, В.М. Шевченко, Ю.В. Сербалюк, киевознавці В.В. Ковалинський [1, с. 139-145], М.Б. Кальницький, теоретик та історик архітектури Т. Трегубова [2] та інші. Однак публікації, присвячені саме становленню та розвитку Київського училища сліпих, практично відсутні. Єдина досить розлога публікація про історію спеціальної школи № 5 ім. Я.П. Батюка у Києві (сучасна назва навчального закладу), окрім інформації з дисертацій та оглядових статей з історії спеціальної освіти в Україні – це оглядова екскурсія шкільного музею [3].

Основним чинником виникнення в останній чверті ХІХ ст. мережі закладів піклування, виховання та освіти незрячих стала російсько-турецька